

MANUEL SERINANELL I MIR (1909-2000), ASTRÒNOM I METEORÒLEG VIGATÀ

Pasqual BERNAT¹; Josep SALA i ORRI²

¹Centre d'Estudis d'Història de la Ciència de la Universitat Autònoma de Barcelona

²Agrupació Astronòmica d'Osona

Paraules clau: *astronomia, Catalunya, Manuel Serinanell, Osona, segle xx, Vic*

Manuel Serinanell i Mir (1909-2000), an astronomer and a meteorologist from Vic

Summary: This article shows the biography and works of Manuel Serinanell Mir, an astronomer and meteorologist from Vic. The reader will find what were the contributions to science made by this scientist. A scientist who was also one of the founders of the Agrupació Astronòmica d'Osona, an institution that continues working on astronomy and meteorology.

Key words: *astronomy, Catalonia, Manuel Serinanell, Osona, Vic, xxth century*

Amb motiu del centenari del naixement de mossèn Manuel Serinanell i Mir, astrònom i meteoròleg vigatà, i aprofitant l'avinentsa de la celebració a Vic de la III Jornada d'Història de l'Astronomia i de la Meteorologia, els autors d'aquest article, en nom de l'Agrupació Astronòmica d'Osona, volem retre homenatge a la figura de mossèn Serinanell, així com recordar la seva trajectòria científica i vàlua personal.

Manuel Serinanell i Mir va néixer a Vic el 9 d'abril de 1909. Fill de Pilar Mir i Parés i de Miquel Serinanell i Benet, de professió campaner de la catedral i sabater. Va aprendre les primeres lletres a l'escola de «donya» Rosa per continuar els estudis amb els «Hermanos» Maristes, i als deu anys ingressà al Seminari de Vic. En aquell moment l'observatori de Josep Pratdesaba al carrer de l'Escola era molt a prop de la casa del jove Serinanell. El nostre protagonista podia observar-ne la cúpula amb facilitat. Aquesta circumstància sembla que el va encuriosir des de molt petit. Sabia que en aquell lloc hi havia un gran telescopi amb el qual podia contemplar-se l'immens firmament. Als tretze anys, juntament amb altres companys de curs i acompanyats pel professor de geografia, va fer una visita a aquell observatori, i va poder veure la Lluna, Júpiter i Saturn. El que hi va veure el va impressionar de tal forma que des d'aleshores l'astronomia es va convertir en una veritable vocació. El mateix Serinanell ens explica què va representar per a ell aquesta visita:

Fig. 1. Manuel Serinanell i Mir.

Durant el curs 1922-1923 els pocs alumnes que vivíem a casa, per ser fills de Vic, però que estudiàvem al Seminari, vàrem ser invitats pel professor de Geografia, que ho era el Dr. Felip Pitxot, a visitar l'observatori, tal com ja s'havia fet anteriorment amb els del curs del Dr. Masnou. No fou cosa despreciada per ningú. No puc precisar ni el dia ni el mes que tingué lloc aquella visita, però sí que puc afirmar que, un cop arribats a dalt, aquella tènue llum de l'observatori —era el vespre— em va donar una visió fantasmagòrica del telescopi, que es veia molt gran, i de la llegenda que també es podia albirar. El cop fort, però, fou la visió de l'escabrosa i turmentada superfície de la Lluna, amb cràters o circs de totes les amplituds i, uns dintre altres, muntanyes i valls. En concret, un altre món... però mort. Observàrem també el gran planeta Júpiter, embolcallat d'unes boniques faixes acolorides i les quatre llunes, les més visibles, que l'acompanyen en la seva revolució a l'entorn del Sol. I per completar la visita, veiérem el magnífic planeta dels anells, Saturn. Tot plegat fou una autèntica revelació per a mi. Em va calar tan profundament que es va convertir en una mena d'infecció científico-moral que, degudament incubada, va mostrar el seu efecte com ho fa una infecció corporal.

A partir d'aleshores el nostre home va començar a llegir llibres de geografia i qualsevol publicació que li arribés a les mans sobre astronomia, fins i tot repassava els calendaris. Assabentat que pel 3 de març de 1924 s'anunciava un eclipsi parcial de Sol, va demanar a Pratdesaba de poder observar

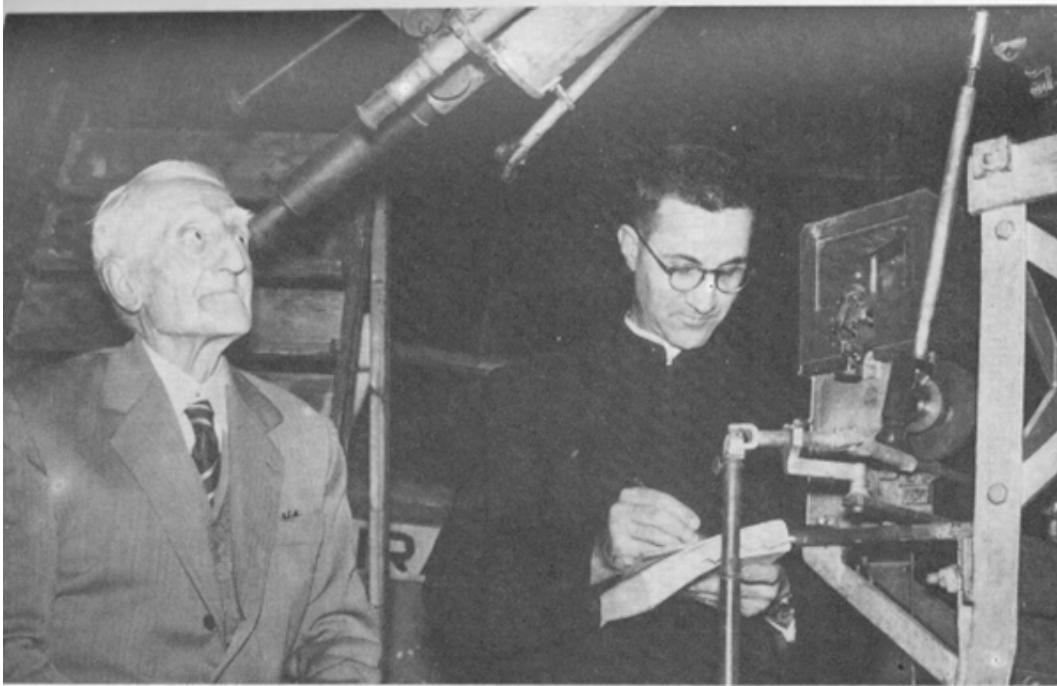

Fig. 2. Mossèn Serinanell amb Josep Pratdesaba.

l'eclipsi des de l'observatori. A partir d'aquella observació compartida es va iniciar una gran amistat i col·laboració. Pratdesaba va orientar i ajudar el jove en els seus inicis en la ciència astronòmica. Li va facilitar el llibre de Josep Comas i Solà *Astronomia*, amb el qual va començar a adquirir els coneixements generals d'aquesta ciència. Aprofitant la descripció que en aquest llibre es feia d'una ullera de lents simples de 40 mm d'obertura, Serinanell, assessorat per Pratdesaba, va construir-se un telescopi similar, sembla que amb un tros de tub de xemeneia i una lent adquirida en una botiga vigatana. Amb aquesta ullera es va iniciar com a observador amb instrument propi.

L'any 1925 Manuel Serinanell ingressava a la Sociedad Astronómica de España y América i el 1929, amb el número 11.889, a la Société Astronomique de France, entitat de la qual va rebre, l'any 1989, la medalla de bronze Camille Flammarion. També va ser membre de la International Lunar Society mentre aquesta va funcionar.

El 1932 va ser ordenat sacerdot exercint tot seguit de vicari a Sora, Perafita, l'Esquirol i Tona, on el va sorprendre l'esclat de la Guerra Civil. Durant la guerra va estar a Vic i a Barcelona. Van ser anys difícils que Serinanell aprofità per ampliar coneixements estudiant música, òpera i astronomia. El 1939 va tornar a Tona i el 1943 va ser destinat a la parròquia de la Pietat de Vic. El 1948 va començar a donar classes de cosmografia i astronomia al Seminari de Vic, iniciant d'aquesta manera la seva faceta com a pedagog.

El seu interès per l'estudi del Sol el va dur a començar el 1954 les observacions de les taques d'aquest astre. Determinava diàriament l'índex d'activitat mitjançant el número de Wolf. Va continuar amb aquesta tasca fins poc abans de la seva mort, esdevenint-ne un dels observadors més regulars del món, segons la valoració de Astronomische Sternwarte de Zurich. Durant molts anys aquesta institució va estar controlant les observacions solars i calculant els índexs definitius de Wolf. Cada observador posseïa un número corrector (factor K) que unificava tots els resultats. Aquest factor és més alt en funció de la menor quantitat de taques solars que l'observador detecta, atesa la inexperiència d'observació, les males condicions atmosfèriques o la deficiència de l'instrumental. Aquest mateix valor és més baix quan més taques es detecten (telescopi massa gran que propicia la confusió entre taques i microporus o inexperiència que no permet distingir entre aquestes dues imatges), Manuel Serinanell

sempre va obtenir uns valors propers a la unitat, cosa no obtinguda per cap altre observador. Aquesta dedicació féu que l'any 1959 li arribés el primer reconeixement oficial: el Consejo de Investigaciones Científicas el nomenava vocal de la Comisión Nacional de Astronomía, tot representant els astrònoms aficionats.

Serinanell, molt interessat també per les matemàtiques, va realitzar diversos treballs de càlcul, sobretot d'efemèrides. En aquest mateix sentit, l'any 1956 va determinar les coordenades geogràfiques de l'observatori de Pratdesaba. Assabentat, més tard, que l'Instituto Geográfico Nacional tenia prevista la reestructuració de la xarxa geodèsica de la província de Barcelona, es va posar en contacte amb el director de la institució per tal de demanar-li que s'inclogués en els càlculs de triangulació l'observatori de Pratdesaba, per calcular més precisament les seves coordenades i així comprovar si els seus càlculs eren ajustats. La resposta de la institució estatal va ser convertir l'observatori de Pratdesaba en un nou vèrtex geodèsic, calculant-ne amb precisió les coordenades i les Unitats Transverses Mercator (UTM).

Com és habitual en molts astrònoms aficionats, mossèn Serinanell també es va dedicar al conreu de la meteorologia. Cap a la dècada de 1970 va començar a col·laborar amb Lluçia Riubrogent, de Ràdio Vic, i l'agost de 1976 l'Institut Nacional de Meteorologia de Barcelona (INM) li va proposar fer-se càrrec de l'estació meteorològica núm. 347-D de Vic, responsabilitat que va acceptar i que va mantenir fins al final de la seva vida. Des del juny de 1985 s'encarregà de donar diàriament les dades del seu observatori per tal d'inserir-les al tauler d'anuncis de l'Ajuntament de Vic, un servei que ha gaudit d'una gran acceptació de la societat vigatana. Formà part del Consell Editorial de la revista de meteorologia *Penell* i va ser l'autor dels resums meteorològics anuals editats pel Patronat d'Estudis Osonencs. Com a reconeixement de la seva tasca meteorològica, l'any 1993 el Centre Meteorològic Territorial de Catalunya, depenent de l'INM, li va concedir un diploma pels anys de servei. D'altra banda, l'Associació Catalana d'Observadors Meteorològics (ACOM) també va voler reconèixer la seva constància en les tasques meteorològiques lliurant-li una placa i un diploma.

L'1 de març de 1986 Manuel Serinanell va iniciar la publicació al setmanari *Ausona* d'una sèrie d'articles amb el títol genèric de «Amics del Cometa Halley», ja que després de 76 anys aquest cometa tornaria a ser visible. En el primer d'aquests articles es feia una crida al públic en general per constituir un grup de persones interessades per tot allò que s'esdevenia a la volta celeste. La resposta no es va fer esperar i de seguida van començar a fer-se trobades d'una sèrie d'aficionats de Vic i comarca que van culminar amb la convocatòria d'una reunió que va tenir lloc el 13 de gener de 1986 a la Casa de Cultura «Galadies», en la qual una quarantena de persones van expressar la intenció de fundar una societat astronòmica. En el decurs dels següents mesos es va anar madurant la idea fins que el 13 de maig de 1987 es va constituir oficialment com a associació l'Agrupació Astronòmica d'Osona. Poc després, davant del notari, mossèn Serinanell va llegir els seus llibres d'astronomia, l'arxiu i els aparells astronòmics a l'Agrupació.

Mossèn Manuel Serinanell va poder gaudir en vida del reconeixement dels seus conciutadans. El 1986 va ser proclamat «Osonenc de l'Any» pel setmanari comarcal *Ausona*. El 1990 va ser pregoner de les festes de tardor i, el 30 de desembre d'aquest mateix any, l'Ajuntament de Vic va acordar donar el seu nom a un carrer de la ciutat com a homenatge i testimoni de la seva dedicació científica. El 1992, coincidint amb el 40è aniversari del Patronat d'Estudis Osonencs, del qual va ser soci fundador, Serinanell va ser nomenat soci d'honor d'aquesta entitat; també en aquest any el Grup d'Art de Vic, Associació d'Amics del Pessebre, li lliurà la distinció Camins de Molsa'92. Mossèn Serinanell ens deixà el 5 de març de 2001.

Escrits de Manuel Serinanell i Mir

- (1952) «Nuevos progresos en la ciencia astronómica», *Ausa*, vol. 1, 2, 66-71.
- (1953) «El próximo paso de Mercurio delante del Sol, desde Vich», *Ausa*, vol. 1, 5, 90-92.
- (1954) «Contribución de Vich al próximo pasado tránsito de Mercurio», *Ausa*, vol. 1, 7, 321-322.
- (1960) *Els Noranta anys de l'il·lustre vigatà Josep Pratdesaba*, Vic [en col·laboració amb Miquel S. Salarich, P. Vinyoles i Vivet, i altres].
- (1983) «Les gràfiques de les temperatures mínimes i de les pluges a Vic i a Sant Julià de Vilatorrada», *Ausa*, vol. 11, 106-107, 65-76.
- (1983) *Resum dels esculls que trobem per portar a terme l'activació de l'Observatori Pratdesaba*, Vic [manuscrit conservat a l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic].
- (1989) *Pinzellades sobre la història i orígens de l'astronomia fins al nostre mil·lenari*, Sabadell, AUSA.
- (1992) *L'Observatori Pratdesaba de Vic: gènesi i perfil històric*, Vic, Patronat d'Estudis Osonencs.
- (1994) *Fonaments de l'obra del Rev. P. Manuel Cazador i López, sda. Família*, Vic [text mecanografiat conservat a l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic].
- (2000) «Llum», *Ausa*, vol. 19, 145, 109-131.

Bibliografia

BERNAT, P. (2010), *Científics d'Osona. Diccionari històric i biobibliogràfic dels científics nascuts o vinculats a Osona*, Vic, Patronat d'Estudis Osonencs.

BERNAT, P. (2006), «Científics». *Vicgrafies*, 4, Centre d'Estudis Socials d'Osona.

BERNAT, P.; TORRENTS, A. (2009), «La tradició astronòmica a Vic durant el segle XX», *Ausa*, vol. XXIV, 163, 203-215.

CASALS I GUIU, J. M. (2006), «La petita història de l'Agrupació Astronòmica d'Osona». A: BERNAT, P. (coord.), *Actes de la Primera Jornada d'Història de l'Astronomia i de la Meteorologia. Vic, 4 de juny de 2005*, Vic, Agrupació Astronòmica d'Osona, 43-48.

OLIVER, J. M. (1997), *Historia de la astronomía amateur en España*, Madrid, Equipo Sirius.

SALA I ORRI, J. (1996), «Mn. Manuel Serinanell i l'Agrupació Astronòmica d'Osona», *Revista Vic*, Juny, 13-15.

SERINANELL, M. (1992), *L'Observatori Pratdesaba de Vic: gènesi i perfil històric*, Vic, Patronat d'Estudis Osonencs.